Feedback Kernteam –
Concept Deeladvies Financieringsinstrumenten

Datum: 27 april 2025

Subsidie als stoplap voor een disfunctioneel systeem

Wat opvalt in het conceptdeeladvies is dat voornamelijk het huidige beleid wordt geschetst, inclusief een beschrijving van de bestaande financieringsmix. Er wordt echter geen wezenlijk nieuwe vorm van financiering gepresenteerd. De huidige blik op financiering – en specifiek de rol van subsidie daarin – wordt grotendeels overgenomen en bevestigd. Juist daar schuilt volgens ons de fundamentele zwakte van het bestaande stelsel.

In de tekst lijkt subsidie een noodzakelijk kwaad: een onmisbare stoplap om het systeem draaiende te houden. Door financiering zo te framen, komt het vraagstuk vrijwel automatisch neer op het verdelen van schaarste, wat leidt tot conflict en concurrentie. Dit frame sluit andere denk- en werkmodellen uit.

Een betere start voor het stuk was geweest om te beginnen bij de constatering op pagina 19:

"Wat nodig is, is niet zozeer méér ondernemerschap, maar erkenning voor het feit dat cultureel ondernemen binnen een publiek ecosysteem gebeurt – met beperkingen, risico's en onmisbare publieke waarde. Strategische samenwerkingen, langlopende partnerschappen en gezamenlijke investeringen zouden gestimuleerd moeten worden, in plaats van vrijblijvende 'vermarktingsdruk' op individuele instellingen."

Wij stellen dan ook voor om het frame fundamenteel te kantelen: subsidie is niet het probleem, maar de oplossing voor marktfalen. Cultuur kan niet zonder het beteugelen van marktwerking – net zoals dat geldt voor onderwijs, zorg en welzijn. Niet subsidie zelf is de zwakke plek, maar hoe ermee wordt omgegaan.

Herdefiniëring van subsidie: van vangnet naar fundament

In het pre-advies wordt het bestaande financieringsbeleid grotendeels bevestigd: de huidige financieringsmix en het dominante aandeel van subsidie daarin worden herhaald, niet ter discussie gesteld. Dit leidt tot een herbevestiging van een visie waarin subsidie fungeert als noodzakelijk kwaad – een onvermijdelijke stoplap om het tekort in culturele bedrijfsvoering op te vangen. Hierdoor verschuift de discussie onvermijdelijk naar verdelingsvraagstukken: wie krijgt wat, en waarom? Het gevolg is dat schaarste centraal komt te staan, met conflict als onvermijdelijk gevolg. Daarmee worden andere denkmodellen over financiering en publieke waarde bij voorbaat uitgesloten.

Deze manier van denken over subsidie is in onze ogen de kern van het probleem. Subsidie zou niet moeten worden gepresenteerd als symptoombestrijding bij

mislukte dekking, maar als een principiële keuze voor het ondersteunen van niet-marktgedreven waardecreatie. In onze samenleving beteugelen we marktwerking op terreinen die we cruciaal vinden – onderwijs, zorg, welzijn – omdat we publieke waarden niet willen onderwerpen aan commerciële logica. Cultuur hoort nadrukkelijk in dit rijtje thuis. Subsidie is in dat licht geen pleister, maar een publieke investering in gedeeld cultureel eigendom.

Het huidige systeem – waarin subsidie jaarlijks moet worden verantwoord, gekoppeld is aan het opvullen van tekorten en per saldo wantrouwen uitstraalt – werkt juist averechts. Het leidt tot financiële kramp, jaarlijkse onzekerheid, en een begrotingsdiscipline die innovatie ontmoedigt. Organisaties worden in deze logica zelfs onbedoeld beloond voor inefficiëntie: geld dat overblijft, moet worden teruggegeven. Structureel investeren, vooruitkijken en kapitaal opbouwen wordt vrijwel onmogelijk gemaakt. Daarmee beperkt de subsidiepraktijk niet alleen wat mogelijk is, maar versterkt deze ook nog eens het marktfalen dat ze juist zou moeten corrigeren.

Bovendien houdt deze benadering culturele instellingen klein. De mogelijkheid om vermogen op te bouwen of risico's te nemen ontbreekt. Een visie die verder reikt dan één of vier jaar is zinloos zolang het Cultuurplan allesbepalend blijft. Hoe kunnen instellingen externe financiers overtuigen van hun langetermijnpotentie als zelfs de overheid zich terugtrekt na één begrotingsjaar?

Daarom moet het subsidie-instrument fundamenteel anders worden gepositioneerd. Niet als vangnet, niet als eenmalige correctie, maar als basisinvestering – een blijk van vertrouwen. Subsidie moet functioneren als de eerste stap in het bouwen van een robuuste financieringsmix. Dat vereist een andere kijk op tijd (meerjarigheid), op vertrouwen (voorspelbaarheid) en op waarde (meer dan rendement). Het vraagt om een systeem dat publieke waarde centraal stelt – en niet de illusie van volledige marktwerking.

Aanvullende systemische knelpunten en aanbevelingen:

- **Subsidie als ruggengraat én als remmend infuus:** Werk het onderscheid uit tussen subsidie als basis, als hefboom of als vangnet. Overweeg scenario's voor flexibel gebruik, gekoppeld aan organisatiefase of type waarde.
- **Verwachting van ondernemerschap zonder randvoorwaarden:** Faciliteer ondernemerschap door coaching, collectieve backoffices en een ondersteunende infrastructuur. Vraag geen marktlogica zonder marktcondities.
- **Datagebruik:** Maak onderscheid tussen beschikbaarheid en bruikbaarheid van data. Bouw aan een gedeelde kennisinfrastructuur die analyse en beleid verbindt.
- **Inclusie versus budgetconcentratie:** De spreiding van middelen staat op gespannen voet met een eerlijke toegang. Ontwikkel instroomkaders en ruimte voor nieuwe spelers, ondersteund met passende middelen.

- **Gemeente als partner én veroorzaker van systeemdruk:** Maak de gemeentelijke rol expliciet. Overweeg armslength-financiering en onafhankelijke structuren voor toekenning en beoordeling.

Perspectieven die structureel ontbreken:

- **De burger als actieve participant:** Ontwikkel bewonerspanels, wijkbudgetten en herken informele cultuur. Participatie mag geen bijzin zijn.
- **Rotterdam Zuid:** Structurele scheefgroei vraagt om actieve correctie. Formuleer een Zuid-paragraaf, ondersteun makers en netwerken, en integreer co-creatie in beleid.
- **Jongerencultuur / urban / nachtcultuur:** Erken deze als volwaardige delen van het ecosysteem. Maak ruimte via microfinanciering, snelloketten en betrokkenheid bij beleidsvorming.
- **Vertrouwen en wederkerigheid:** Veranker principes van transparantie, voorspelbaarheid en participatie. Bouw spelregels op samen met de sector.
- **Vastgoed en huisvesting:** Breng verschillen in kaart. Koppel deze aan subsidiebeleid. Denk aan tijdelijke huurcompensatie of collectieve oplossingen.
- **Disciplineverhoudingen:** Maak zichtbaar hoe budget en ruimte verdeeld zijn over genres. Geef ruimte aan opkomende praktijken als spoken word, XR, community art.
- **Spreiding en middelen:** Pleit niet voor spreiding zonder financiële consequenties. Ontwikkel scenario's voor herverdeling, bijfinanciering of cross-sectorale koppelingen.
- **Community-driven uitgangspunten:** Benoem en betrek grassroots-initiatieven en wijkstemmen. Leg uit hoe deze een rol spelen in het vervolgproces.
- **Domeinoverstijgend werken:** Vergelijk financieringsstructuren met die in zorg en onderwijs. Onderzoek waar overlap zit in logica, verantwoording en impact.

Spreiding: cijfers en onderbouwing

- Zuid ontvangt 10% (of 25% inclusief postadresinstellingen), maar herbergt 42% van de bevolking.
- The Culture ontvangt 4,3 miljoen euro – 4% van het totaalbudget, ondanks haar impact.
- Van de 106 instellingen in het Cultuurplan zijn er 40 nieuw sinds 2021 (38%), maar zij ontvangen slechts ca. 6% van het budget.

Dit duidt op formele ruimte voor nieuwe spelers, zonder dat dit in middelen tot uitdrukking komt. Vernieuwing vereist niet alleen taal en toegang, maar daadwerkelijke herwaardering.

Conclusie

Het conceptdeeladvies blijft te dicht bij het bestaande denken. Er is erkenning van knelpunten, maar geen fundamentele herschikking van het systeem. Zonder herdefiniëring van subsidie, eerlijke spreiding van middelen, en actieve inzet op vertrouwen en participatie, blijft transitie uit.

Wij adviseren dan ook:

1. Kantel het subsidieframe fundamenteel;
2. Leg structureel vertrouwen en meerjarigheid vast;
3. Erken en ondersteun nieuwe vormen van cultuur;
4. Herwaardeer de positie van Zuid;
5. Maak de rol van de gemeente transparant;
6. Ontwerp beleid vanuit publiek belang, niet vanuit controle.
7. systeem.